

Ćwiczenie 1. Tworzenie sowieckiej pamięci

Giorgi Chkadua

Lekcja opiera się na prezentacji (**załącznik 1**), wspartej materiałami wizualnymi i krótkimi tekstami przewodnimi. Uczniowie są zachęceni do angażowania się w przedstawione na slajdach narracje historyczne i do refleksji nad ich konsekwencjami.

Cele edukacyjne

Uczniowie:

- dowiedzą się, w jaki sposób działa polityka pamięci w reżimach autorytarnych, a zwłaszcza – w jaki sposób państwa kształtują narracje historyczne, by wspierać swoją władzę;
- nauczą się rozpoznawać i analizować techniki propagandowe w materiałach wizualnych i praktykach upamiętniających;
- zrozumieją symboliczną rolę Melitona Kantarii w gruzińskiej i sowieckiej pamięci historycznej.

Przebieg lekcji

Slajd 1. Tworzenie sowieckiej pamięci

Slajd 2. Jak społeczeństwa pamiętają wojny?

Uwagi dla nauczyciela

Rozpocznij od zadania uczniom pytań:

- Jak społeczeństwa pamiętają wojny?
- Jaka jest rola pomników, rytuałów i oficjalnych narracji w kształtowaniu pamięci?

Zapisz na tablicy najważniejsze odpowiedzi. Zachęć uczniów do myślenia o pamięci nie jako o pasywnym akcie przypominania sobie faktów, ale jako o aktywnym procesie

politycznym. Przedstaw główny temat: w jaki sposób pamięć o II wojnie światowej była politycznie konstruowana w Związku Radzieckim, a zwłaszcza w Gruzji.

Slajd 3. Architektura sowieckiej propagandy

Uwagi dla nauczyciela

Slajd przedstawia pracę nad pamięcią – celowe wysiłki państw lub społeczeństw mające na celu zachowanie i promowanie określonych interpretacji przeszłości. Wykorzystaj obraz (Meliton Kantaria trzymający flagę), aby zapytać uczniów: „Jak myślicie, dlaczego właśnie ten moment został wybrany na symbol zwycięstwa Związku Radzieckiego?”.

Wyjaśnij, w jaki sposób symboliczne postaci – wśród nich Kantaria – były wybierane, wywyższane i powielane w oficjalnych narracjach w celu promowania radzieckiej jedności, lojalności i dumy. Zapytaj uczniów, czy znają jakieś postaci ze swojej historii narodowej, które także zostały przekształcone w symbole.

Ćwiczenie opcjonalne: uczniowie piszą krótki, jednoakapitowy tekst, w którym odpowiadają na pytanie „Dlaczego symbolika jest ważny w propagandzie państwowej?”.

Wysłuchanie *Świętej wojny* [*Священная война*], jednej z najstynniejszych radzieckich pieśni, napisanej w 1941 roku, to dobry sposób na przedstawienie emocji i słów kluczowych używanych w opowiadaniu historii II wojny światowej.

Slajd 4. Schematy narracyjne

Uwagi dla nauczyciela

Używając prostego języka, wyjaśnij koncepcję schematów narracyjnych. Przykładowo: są to gotowe struktury opowieści, stosowane wielokrotnie do opowiadania historii narodowej w określony sposób. Podaj przykłady „heroicznego poświęcenia” oraz „dobra i zła” w opowieściach wojennych.

Przeprowadź burzę mózgów:

- Jakie są typowe elementy opowieści o zwycięstwie w II wojnie światowej?
- Kim są bohaterowie?
- Kim są wrogowie?

- Jakie emocje się z tym wiążą?

Zapisz przykłady na tablicy i odnieś je do slajdu. Podkreśl, że wielokrotne powtarzanie danych treści wpływa na to, co zbiorowość uzna za prawdziwą historię.

Slajd 5. Konstruowanie bohaterów – przypadek Melitona Kantarii

Uwagi dla nauczyciela

Przedstaw podstawowe informacje na temat Melitona Kantarii: gruzińskie pochodzenie, rolę we wzniesieniu flagi nad Reichstagem i sposób, w jaki zostało ono wykorzystane do symbolicznego powiązania Gruzji ze zwycięstwem Związku Radzieckiego. Zachęć uczniów do zastanowienia się, dlaczego do symbolicznego czynu został wybrany właśnie gruziński żołnierz.

Zapytaj: „Co sprawia, że dana osoba jest «dobrym bohaterem» z perspektywy propagandy?”. Zachęć uczniów do przyjrzenia się mowie ciała, ubiorowi i postawie postaci na zdjęciu. Czego dowiadujemy się dzięki wskazówkom wizualnym?

Zadanie grupowe: podziel uczniów na małe grupy, z których każda zidentyfikuje na obrazie 2–3 elementy wizualne lub narracyjne wzmacniające przekaz na temat lojalności i triumfu.

Slajd 6. Opowieść odnosząca się do emocji

Uwagi dla nauczyciela

Omów język emocji wykorzystywany w oficjalnych opowieściach o II wojnie światowej (duma, chwała, poświęcenie, braterstwo).

Zadaj pytania:

- Do jakich emocji odwołują się te historie?
- Dlaczego?

W razie potrzeby nawiąż do bieżących wydarzeń i popularnych mediów. Poproś uczniów, aby zastanowili się, jak emocje są wykorzystywane do pozyskiwania ludzi i tworzenia poczucia wartości narodowych.

Poproś uczniów o refleksję nad następującymi kwestiami:

- Czy opowieści odwołujące się do emocji mogą nieść ze sobą zarówno siłę, jak i niebezpieczeństwo?

Slajd 7. Polityka pamięci w sowieckiej Gruzji przed II wojną światową

Uwagi dla nauczyciela

Przedstaw cytaty zaczerpnięte z gazety „Kommunist” z roku 1922, aby pomóc uczniom zrozumieć, jak rozpoczęła się sowiecka propaganda w Gruzji. Narrację o II wojnie światowej kierowaną do Gruzynów ściśle powiązano z narracją o sowietyzacji, która również podlegała przekształceniom i stała się opowieścią o walce między dwiema siłami: dobrem i złem. Bolszewicy są tu przedstawiani jako głos ludu, który niesie sztandar wolności, a mienszewicy – tak bolszewicy nazywali socjaldemokratów – jako sojusznicy zła.

Slajd 8. Refleksja

Uwagi dla nauczyciela

Wykorzystaj ostatni slajd, by dokonać syntezy. Poproś uczniów o krytyczne zastanowienie się, w jaki sposób postaci historyczne takie jak Kantaria zostały ukształtowane, aby pasować do narracji politycznej. Możesz poprowadzić dyskusję, zadając poniższe pytania:

- Kto decyduje o tym, jaka wersja historii jest nauczana?
- Czy możemy oddzielić prawdę historyczną od propagandy?
- Jak powinniśmy dziś pamiętać o przeszłości?

Zachęć uczniów do zaangażowania się w otwarty dialog z poszanowaniem różnych punktów widzenia. Na koniec podkreśl znaczenie krytycznego myślenia i wiedzy historycznej.